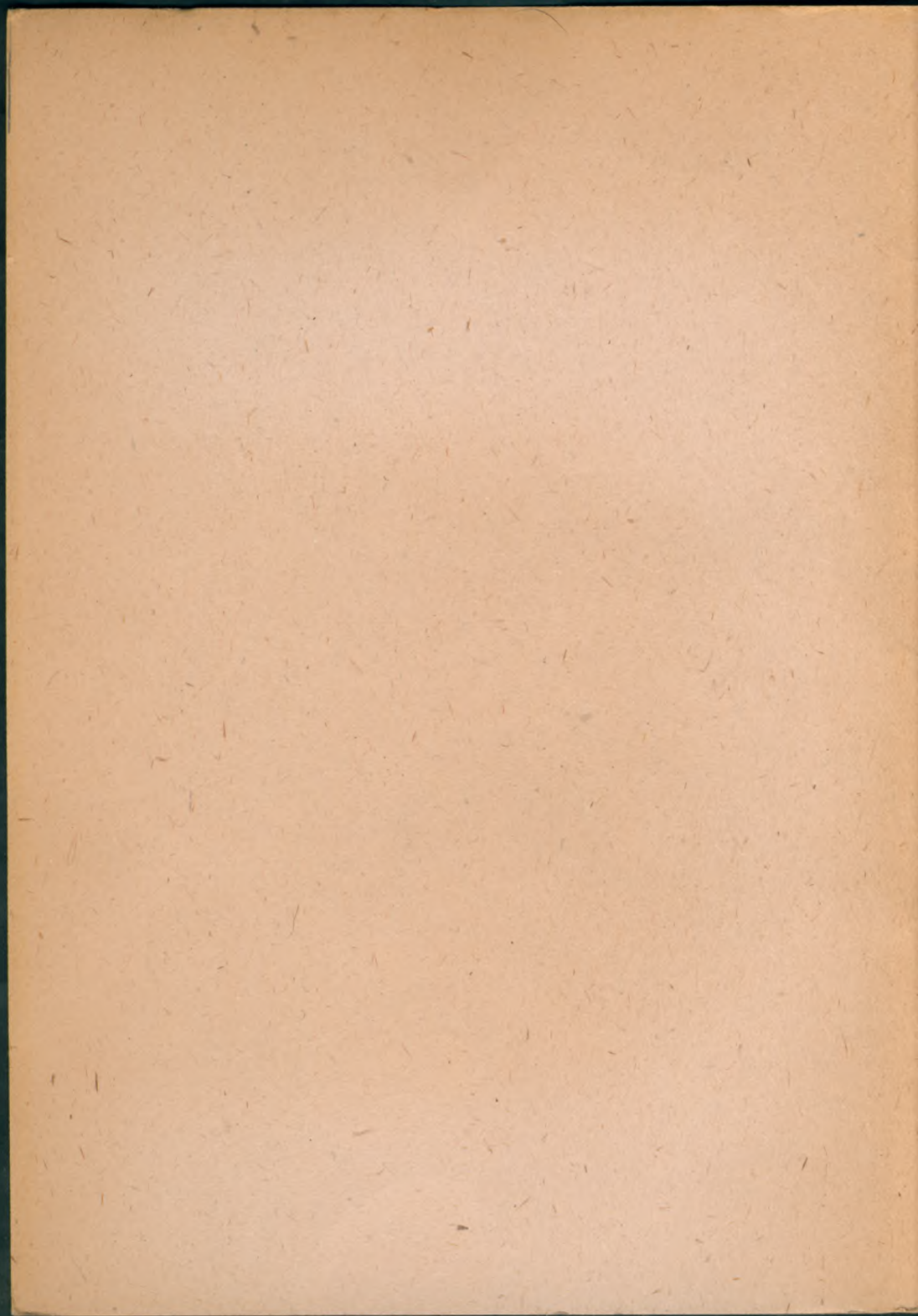

173.560

173560

EGYHÁZ ÉS EGYHÁZALKOTMÁNY

IRTA:

DR. VICTOR JÁNOS

Nyomtatta: Csehi Lajos, a református főiskola betűivel, Sárospatakon.

*Tiszáninneni egyházkerületi lelkeszi konferencián
1946. őszén Sárospatakon tartott két előadás.*

173560

Felelős kiadó: Dr. Nagy Barna főiskolai közigazgató, Sárospatak.

Az Ige az egyházzól.

Most az a dolgunk, hogy elvonatkoztatassuk gondolatainkat az egyháztól, amint az adva van a valóságban és azt igyekezzünk tisztázni: mit mond az egyházzól Isten az Ő Igéjében. Méltán foglalkozhatnánk az egyházzal úgy is, mint a mult örökségként reánk szállott jelenbeli valósággal. Hiszen így is drága nekünk. Felelősek vagyunk érte. Sorsának kérdései súlyosan ránehezednek a szívünkre. De mindettől most nyugodtan eltekinthetünk, mert az előttünk levő kérdés mindennél előbbrevaló. Az egyház gyakorlati életében felmerülő minden baj és nehézség is abban gyökeredzik alapjában véve, hogy gondolatainkat — és ennek nyomán cselekedeteinket — nem igazítjuk hozzá az Igéhez, közelebből éppen ahhoz, amit az Igében az egyházzól mond Isten. Minden rossz gyakorlat mögött, amely útvesztőkbe viszi az egyházat, — vagy ha ilyenekbe jutott, onnan nem tudja kivezetni — valamilyen rossz elméleti látás rejlik, valamilyen önmagunk csinálta teológiai gondolkodás az egyházzra vonatkozólag ahelyett az egyetlen igaz gondolkodás helyett, amelyre az Ige taníthatott volna meg bennünket.

Amikor mi helytelenül gondolkozunk az egyházzól, két hibába eshetünk bele. Lehet a hiba a gondolatainkban rejlő ítélet állítmányában és lehet annak alanyában.

Az állítmányban akkor van hiba, ha mi olyasmit mondunk az egyházzól, amit az Ige nem mond róla. Az Ige nagyon gazdag azokban az attributumokban, amelyekkel az egyházat fölruházza. De mi ezeken túlmenően olyanokkal is gyakran fölruházzuk, amelyekről az Igében nincs szó. Az szokott ilyenkor megtörténni, hogy az egyház a kellenél nagyobbra nő meg a szemünkben, sokszor olyan nagyra, hogy szinte magát Istent takarja el előlünk. Odamagasodik Isten közé és miközénk és ennek kárát vállalja az a közösség, amelyben magával Istennel kellene állanunk. Milyen könnyen hajlandók vagyunk például az egyház „vígasztaló szolgálatáról” szólva ezt az „édesanyai” szolgálatát az Ésaíasból idézett prófécia szavaival megvilágítani: „Mint férfit, akit

anyja vígasztal, akként...“ És közben megfelejtkezünk arról, hogy ez a prófecia így folytatódik és végződik: „akként vígasztallak titeket én,“ mondja az Úr, az Isten! Olyan méltóság székébe ültetjük be ilyenkor az egyházat, amelyet maga Isten akar elfoglalni. Persze, jól tudjuk hogy minden áldás, amelyben az egyház bennünket részesíthet, Istentől ered. De az Ő valósága olyan távolinak tűnik föl előttünk, hogy a közbeeső úrt ki kell töltenünk valamivel, ami közelebb van hozzánk. Nem nehéz észrevennünk, hogy ezzel ugyanazt az utat járjuk, amely a mariolatria kialakulására is elvezetett.

De lehet hibás gondolkozásunk forrása egyebütt is. Maga az alany, az egyházzal bennünk élő fogalom is, amelyhez állítmányainkat kapcsoljuk, hibás lehet. Nem figyelünk eléggé arra: minek mondja az egyházat az Ige, hanem annak alapján alkotjuk meg az egyházzal vallott fogalmunkat, hogy mivé fejlődött a történelem folyamán és hogyan áll most előttünk intézményes valóságában. Amikor aztán mindazt, amit az Ige mond az egyházzal, erre az általunk így elgondolt egyházzal vonatkoztatjuk, voltaképpen abba a hibába esünk bele, amely a római katolicizmusnak az őshibája. A reformátoroknak mindenestre ezzel a hibával kellett megvívniuk egyik legsúlyosabb harcukat, magukban befelé csakúgy, mint ellenfeleikkel kifelé. A szemébe kellett nézniük annak a kérdésnek: mennyiben igényelheti a történelmi valósággént jelentkező egyház a maga számára mindazokat a prerogatívákat, amelyekkel az Ige fölruházza az egyházat? Mindmáig ez elől a kérdés elől tér ki a római katolicizmus. Mi csak a másik utat járhatjuk: kritikailag alájavatni a történelmi valóság egyházát az Ige egyházának, mint mértéknek. Eszerint az egyház, mint földi valóság csak annyiban egyház, amennyiben állja az Ige szerinti egyházzal való összehasonlítást.

Ezen a ponton egytől nagyon kell óvakodnunk. Ne szövegezzük meg a dolgot úgy, hogy a valóságos egyházat ezzel hozzámérjük az eszményi egyházhoz. Nem arról van szó, hogy a valóságos egyházban nem valósult meg az eszményi egyház. Ezzel nem mondanánk semmi érdemlegeset. Hiszen hol van ezen a földön bármi is, amiben megvalósult volna az eszmény? És amíg „eszményről“ és „valóságról“ beszélünk, addig voltaképpen csak monologizálunk: a saját magunk gondolatainak a körében mozgunk. Pedig mi dialógusba vagyunk beállítva: Isten szól hozzánk Igéjében és nekünk az Ő szavát fölfogva arra kell válaszolnunk. Nem eszménnyel, hanem paranccsal van dolgunk. És az az egyház, amelyet az Igéből ilyen parancsként fölfoghatunk, egyáltalán nem is valami eszményi egyház. Tud az Ige igenis eszményi egyházzal is, de ez eschatológikus ígéret, nem pedig parancs. Ez az ígéret arra vonatkozik: mivé teszi majd egyszer Isten az Ő egyházát az idők végén. Amikor arról van szó: mihez kell nekünk tartanunk magunkat, az egyház az Igében is sok mindenféle „foltal, szeplővel, sömörögzéssel“

elrűtítva jelenik meg előttünk, de mégis úgy, hogy megérthetjük belőle, mit ért Isten az Ő egyháza alatt? S ez számunkra a kötelező norma.

Amikor most kissé elmélyedünk abba a kérdésbe, hogy mi az egyház Isten gondolata szerint, legyen segítségünkre az Ige idevonatkozó tanításának az a pompás összefoglalása, amelyet Heidelbergi Káténkban olvasunk feleletképen arra a kérdésre: „Mit hiszel az egye-temes keresztyén anyaszentegyházról?“ Nem teljes ez az összefoglalás, mert hiszen rövid néhány mondatban nem lehet mindent elmondani. De az alapvető fontosságú igazságok benne vannak.

Az első dolog, ami meglephet bennünket, az, hogy a Káté nem adja az egyháznak definícióját, hanem ehelyett történeusről számol be. Elmondja, hogy Isten fia mit csinál „világ kezdetétől annak végezetéig.“ Az egyház mivoltát tehát azzal világítja meg, hogy a benne és rajta végbemenő folyamatot írja le. Folyamatos funkció természetesen nincs benne szereplő állandó mozzanatok nélkül. S majd meglátjuk, hogy a Káté szavaiból kiviláglik az is, hogy eleitől mindvégig mi hát az egyház, amely körül a szóbanforgó folyamat lejátszódik. De a hangsúlyt a Káté magára a folyamatra helyezi: „Isten Fia az egész emberi nemzetségből gyűjt“ és szakadatlanul „oltalmaz és megtart“ egy sajátlagos ember-társaságot — és ez adja meg az egyház igazi mivoltát.

Ez teljesen híven tükrözi az egyháznak azt a dinamikus képét, amely az Igében jelenik meg előttünk s amelytől, valljuk meg a mi szokásos egyházfogalmunk jellegzetesen elüt. A mi számunkra az egyház rendszerint valami készen meglevőt, álló valóságot jelent, amelynek csak a megtartására, a konzerválására kell gondot fordítani. A mi gondolataink etekintetben azon a nyomon járnak, amelyen az emberi gondolatok járni szoktak, amikor az ember kiépíti a maga uralmát a világ fölött. A természet fölött is úgy tud uralkodni az ember, hogy fölismeri és megragadja annak állandó áramlásában azt, ami állandó és ezért törvényben fejezhető ki. Ennek módjára a maga társas életében is keresi vagy egyenesen megteremti a szilárd kereteket, az állandó vázat. Statutumokba foglalja az életet és institúciókat létesít. Egyszóval — amennyire és ameddig lehet, mert hiszen mindig csak bizonyos határig és csak bizonyos ideig sikerülhet ez, — jogi sztatikát visz az életbe. Mi is hozzászoktunk ahhoz, hogy egyház alatt azt a jogi vázat, azt az intézményt értsük, amely az egyház életében kialakul.

Van ebben is bizonyos igazság, de csak addig, amíg nem válik fűdologgá, vagyis amíg nem felejteti el velünk azt az alapvető tényt, hogy az egyház igazában folyamatban levő történés, terjedőben és kibontakozóban levő mozgalom és minden, ami benne intézményként állandósul, csak addig jogosult, amíg ennek a terjedésnek és kibontakozásnak a szolgálatában áll. Az Ige is beszél az egyházzal úgy, mint „épületről“, de nem befejezetten előttünk álló épület képét idézi a szemünk elé, hanem olyanét, amely állandóan épülés alatt áll. Hasonlítja

az egyházat „testhez“ is, amelynek természetesen szintén meg van az állandó alkata. De ez a „test“ az Ige szerint „növekedésben“ van! Nem kész valóság az egyház, hanem készüléfélben levő és az idők végéig tart kialakulásának a folyamata.

Kidomborítja azután Káténk, hogy ennek a folyamatos történésnek Jézus Krisztus az alanya. Ami az egyház körül történik, azt Ő műveli. Az egyház tehát az Ő műve. Sokkal többet jelent ez a megállapítás, mint azt a szokásos tételt, hogy az egyházat Ő „alapította.“ Azon a történeti szerepen kívül, amellyel Ő megalapozta az egyházat, történetfölötti szerepe van benne: „a világ kezdetétől annak végezetéig“ azért van egyház, mert Ő munkálja annak létezését. Jézus Krisztus és az egyház korrelatívumai egymásnak. Nélküle az egyház nem volna semmi. Ezért súlyos jelentőségű kifejezés az, amikor akár Ő maga nevezi az egyházat „az én egyházamnak,“ akár mások beszélnek róla úgy, mint „az Ő egyházáról.“ Magában véve „az egyház“ szónak megfelelő bibliai szó, az „ekklesia“ egészen semleges fogalmat takar, jelenthet akármilyen — nem éppen alkalmilag összeverődő, hanem valamilyen összetartozandóság által egybetartott — emberi gyülekezetet. Szakrális jelleget akkor nyer, amikor nem akármilyen „gyülekezetet,“ hanem azt a bizonyosat jelenti, amelyet Jézus Krisztus hív létre és tart fenn maga körül, mint központ körül, amely tehát „az övé.“

Ő „gyűjti“ ezt a közösséget, vagyis emberek azáltal válnak annak tagjaivá, hogy először Őhöz kapcsolódik oda az életük és ezáltal kapcsolódik együvé is. Azután Ő „oltalmazza“ is, vagy ahogy talán a kátéírók szándékának jobban megfelelő módon fordítható: „gondozza“ is (*tuetur*). Szemmel tartja és megelégtí minden szükségét. Gondját viseli, mint Jó Pásztor nyájának, hogy semmiben hiányt ne lásson. Enélkül az állandó gondoskodás nélkül egyetlen napig sem lehetne e világon egyház az Ige szerinti értelemben. És ugyanakkor Ő „tartja meg“ (*servat*) minden veszedelem ellen, amely állandóan a megsemmisülésbe döntené vagy szórná szét. A szüntelenül munkálkodó, élő Krisztus a biztosítéka annak, hogy az egyház, amíg ez a világ áll, mindig élni fog benne.

Nem véletlen dolog, hogy a Káté mindezt kifejezetten „Isten Fiának“ tulajdonítja. Az egyház nem általában Istennek, hanem közelebbről a magát Fiában kijelentő Istennek a műve. Az egyház tagjaivá nem az tesz bennünket, hogy az Atya az Ő örök terveiben általában rendelkezett sorsunk felől, hanem az, hogy örök végzésében a „Fiúnak adott“ minket, amint azt Krisztus az Ő „főpapi imájában“ emlegeti. S ha valaki a Káté szavait végig mondva szívből visszhangozhatja azt a boldog bizonyosságot, amellyel ez a felelet zárul: „Hiszem, hogy annak (t. i. az egyháznak, amelyről szó van) én is élő tagja vagyok és az is maradok örökké,“ — akkor ezt csak annak köszönheti, hogy

szívébe maga az Isten Fia sugallta ezt, vagy Kálvin szavaival élve „kiválasztottsága a Jézus Krisztus arcán világosodott ki előtte.“

Nem kell sok szó hozzá, elég egyszerűen fölvetni a kérdést, hogy a magunk elferdült és eltévelyedett gondolatai miatt mélyen elszégyeljük magunkat: úgy szoktunk-e mi az egyházzal foglalkozni, ahogy ezek szerint az Ige megkívánná tőlünk, hogy tudniillik előbb mindig Jézus Krisztusra gondolnánk, az egyházra pedig úgy, mint teljességgel az Ő függvényére?

A harmadik mozzanat, amelyet ki kell emelnünk a Káté feleletéből, az, hogy az Isten Fia „Igéje és Szent Lelke által“ munkálja azt a folyamatot, amelyből az egyház kialakul. Az Igének ezzel a lényeges jelentőségével elméletileg tisztában vagyunk. Nem egyszer emlegetjük is nagy nyomatékkal, hogy „a mi egyházunk az Ige egyháza.“ Önvizsgálatra csak az a kérdés készíthetne bennünket, hogy gyakorlatilag valóban „az Ige egyházának“ az életét éljük-e vagy megelégszünk-e sokszor azzal, hogy ünnepélyes formásokban annak mutatjuk magunkat? Ez az a pont, ahol az egyház körül kiéleződik a mi emberi felelősségünk. Az egyház az Isten Fiának műve, de mivel Igéje által végzi munkáját és ez az Ige emberi bizonyosságtétel által újul ki és terjed tovább, ezért eléggé ki nem emelhető annak az emberi szolgálatnak a fontossága és felelőssége, amely által él, növekszik és fönntmarad az egyház ebben a világban. Az Ige fogalmába itt nyilván beleértendők a sákramentumok is. Ige mindaz, ami által az Isten Fia magára vonja az emberek figyelmét és magát megjelenti nekik. Az az emberi szó és az az emberi cselekmény, amely által ez megtörténik, természetesen mit sem érne magában véve „Kegyelemi eszközzé“, amely által az egyházba éltető és fejlesztő erők áradnak, csak ott és akkor válik, *ubi et quando Deo visum est*, „ahol és amikor Istennek úgy tetszik.“ Ezért mondja a Káté: „igéje és Szent Lelke által.“ A Szent Lélek behatása nélkül az Ige hirdetése hatástalan marad s a sákramentum csak üres hüvely. Ezért az emberi tényező az egyház életében, amennyire meg kell, hogy feleljen munkás szerepének és pedig olyan odaadással, mintha minden az ő munkáján fordulna meg, mindig meg kell, hogy őrizze azt az alázatos tudatot, hogy a maga erejével semmire sem képes. Szolgálat és imádság együtt kell, hogy járjon. Csak így lehetünk mi emberek „gyümölcsöt termő szőlővesszők“, amelyek által „az igaz Szólót“ kifejtheti a maga életerejét.

Az már most eleve benne foglaltatik a Káté megállapításában, hiszen a fölvetett kérdés is ezt tüzte ki azok tárgyául, hogy Isten Fiának ebből a munkájából „gyülekezet“ — *coetus* — alakul ki. Az Ige a Szent Lélek behatása alatt egyes embereket ragad ugyan meg és tart a maga nevelése alatt, de nem külön-külön, mintha egymáshoz nem volna semmi közük. Isten Fia „gyülekezetet gyűjt egybe“ és azt „oltalmazza és tartja meg.“ A közösség és az egyén viszonyának az a súlyos problémája, amelynek megoldásáért folyik a világ mai vívódása is, itt eleve

megoldott probléma. Az az egyén, akit Jézus Krisztus „Igéje és Szent Léke által“ hatalma alá von, ezzel máris közösségi egyénné vált. Nem úgy leszünk az Ő híveivé, hogy aztán még külön elhatározásra volna szükség ahhoz, hogy egymással összefogjunk. Egyház nélküli keresztyénség fából való vaskariká. Aki úgy véli Jézus Krisztust követhetni, hogy magányos utakat jár, az igazában nem Őt követi, mert Ő nem magányos utakon, hanem a bensőséges közösség útjain vezeti követőit. Olyan Pásztor Ő, akinek nyája van és azon kívül nem lehet senki mintegy privátim az Ő juha. Minden igazi megtérés egyben már a közösségbe való beleépülést is jelent.

Két dolgot mond a Káté erről a közösségről: egyfelől azt, hogy az „örök életre kiválasztott gyülekezet“, másfelől azt, hogy „az igaz hitnek egyessége“ jellemzi. Ebben áll előttünk az egyház valóságának az a két oldala, amelyet egyetlen tekintettel nem tudunk átfogni. Az egyik az, amit „láthatatlan egyháznak“ szoktunk nevezni. Erről az oldaláról tekintve az egyház egyébként is elrejtett dolog a mi számunkra. Hitünk számára csak az világosodik ki az Igéből, hogy ez az „örök életre kiválasztott gyülekezet“ valóság és pedig ennek a világnak az életében az a központi jelentőségű valóság, amely körül Istennek egész világkormányzó munkássága forog, továbbá a Szent Lélek bizonygatótevétele által minden hívő előtt kivilágosodhatik az is, amivel a Káté szavai zárulnak: „én is élő tagja vagyok és örökké az is maradok.“ Egyébként azonban nem a mi mostani látásunk előtt kitáruló valóság ez. Csak Isten látja most, amint öröktől fogva is látta ezt a „kiválasztott gyülekezetet.“ A végső dolgokról szóló ígéretek alapján reméljük és várjuk, hogy egyszer majd teljes valóságában és dicsőségében előttünk is nyilvánvaló lesz. Addig is nagy ajándék tudhatnunk, hogy van az egyháznak egy ilyen titkos háttere, ahol Istennek örök végzéseit föltétlen bizonyossággal érvényesülnek s ahol ezért nincsen semmi ingadozás és bizonytalanság. Mert, ahogy az egyház valósága ebben a világban élénk tárul, ezt kell mondanunk: tele van az élete hullámmázzal, emelkedéssel és hanyatlással, apály és dagály váltakozásával. És pedig azért van tele mindezzel, mert mi az egyháznak azt az oldalát látjuk, ahol az emberi tényező működik, — a „látható egyház“ ez. Nem másik egyház amellett a „láthatatlan“ mellett, hanem ugyanaz a valóság, amint az Isten titkainak a ködéből a mi tekintetünk elé lép ebben a világban. Erre utal a Káté, amikor az egyházat „az igaz hit egyességében“ élő „gyülekezetnek“ mondja. Mert a „látható egyház“ elsősorban és főképen ez és nem egyéb. Ezen fölül, járulékosan, ölthet az egyház sok másféle „látható“ jelenségben is alakot. Annyira „láthatóvá“ válhatik, hogy a népek életében nagyon komolyan számottevő, szervezett, intézményes táborként jelenhetik meg. De ez a „láthatósága“ és minden egyéb ilyen-fajta megjelenése föltételezi azt a leglényegesebb „látható“ jelenséget, hogy ebben a világban emberek találkoznak egymással és összetartoznak

egymással „az igaz hitnek egyességében.“ Enélkül nincs egyház, csak az egyház nevével és jellegével üzőtt bitorló visszaélés. Alapjában véve ott válik „láthatóvá“ az egyház, ahol emberek észreveszik és elismerik, hogy „Igéje és Szent Lelke által“ ugyanarra a hitre, az Őbenne való hitre, az „igaz hitre“ vezette el őket az Isten Fia. Ez a hit az, amelynek virágzása vagy sorvadása, elmélyülése vagy elsekélyesedése, valamint a belőle fakadó bizonyágtételnek és szolgálatnak hol erőteljesebb, hol meggyengülő volta okozza a „látható egyháznak“ evilági életében a győzelmek és a kudarcok, az olykor kiragyogó dicsőség és a gyakran bekövetkező megsegyenülés váltakozását.

Milyen gyakran visszaélünk az egyház e két oldalának azzal a megkülönböztetésével, amelyet a reformátoroktól tanultunk! A „láthatatlan egyház“ emlegetése milyen sokszor hangzik föl úgy közöttünk mintha annak címén mentesülhetnénk a „látható egyház“ dolgainak a rendbentartása alól! Pedig éppen azért, mert az egyház az Isten kiválasztottainak a társasága, úgy, amint csak „az Úr ismeri az övéit,“ nem lehet alkudnunk, hanem csak annál komolyabban kell hangsúlyoznunk azt az igazságot, hogy „látható“ oldaláról nézve az egyház: *coetus fidelium* — olyanok közössége, akik „az igaz hit egyességében“ élnek.

Milyen nagyszerű távlatokat nyit meg előttünk a Káté, amikor azt mondja, hogy Isten Fia ezt a „gyülekezetet“ „a világ kezdetétől annak végezetéig“ toborozza, formálja és kiteljesíti. Legfőképpen az az apostoli és reformátori látás jut ebben kifejezésre, hogy az ótestamentumi és az újtestamentumi egyház ugyanazon valóság. Igazi formájában az egyház nem jelent meg, csak az újtestamentom napjaiban közelebbről a Szent Lélek pünkösdi kitöltése után. Maga az Ige, amely által az egyház él és növekszik, nem teljesedett ki mindaddig, amíg be nem következett mindhalálig való megaláztatása után az Isten Fiának megdicsőíttetése. Ezért ezt megelőző időkben az egyház is csak burkolt életet élhetett. De már élt, mint a napvilágra még meg nem született magzat az anyaméhben. Már Ábrahám a hívők ősatyja volt és már Izráel azokat a zsoldárokat énekelte, amelyektől az idők végéig zengen fog az egyház. Az egyház életének ez a Krisztus előtti burkolt volta különösen azon a ponton szemlélhető, amelyre a Káté azzal mutat rá, hogy — úgymond — Isten Fia „az egész emberi nemzetségből“ hívja létre egyházát. Amíg az egyház igaz valója szerinti élete ki nem flesett, minden nép közül egyetlen egynek, az erre kiválasztott Izráelnek a burkába volt bezárva. Az idők teljességében ez a burok szétfeszült és levált az egyházzal. Ez volt az a „titok,“ az Isten egyházának ez az egyetemessége, amelyről Pál apostol olyan nagy álmélkodással beszél, mint addig elrejtetről, de neki és általa „megjelentetetről.“

Ehhez az időben és térben kitáruló határtalan látomáshoz képest, amelynek az Ige szerint mindig ott kellene ragyognia előttünk, amikor

az egyházzal van szó, milyen szűkre zsugorodott gondolataink szoktak nekünk lenni az egyházzal, amikor róla beszélünk!

Sok más fontos mondanivalója is van az Igének az egyházzal, ami a Káténak ebben a fejeletében nincs kidomborítva, mert más címenek egyebütt esik róla szó. Így arra a kérdésre: miért van egyház, milyen okokból van szükség arra, hogy ebben a világban végbemenjen az az isteni munka, amelyből az egyház megszületik, — éppen csak utal a Káténak ez a fejelete, amikor az „örök életre kiválasztott gyülekezetéről“ beszél. Ebben benne van mindaz, amit a Káté az ember „bűnéről és nyomorúságáról,“ valamint arról a „szabadításról“ tanít, amelyet Isten Jézus Krisztus által szerzett. Enélkül a soteriológiai háttér nélkül természetesen nincs értelme az egyháznak. Arról sem beszél itt a Káté, hogy mi az egyház rendeltetése és az eljövendő világban azon túl is, hogy létrejön, meg van és megmarad. De mindaz, amit a Káté másutt a Krisztus hármasságáról és annak nyomán minden hívőnek is prófétai, papi és királyi „fölkentéséről“ tanít, nyilván vonatkozik a hívők közösségére, az egyházra is és világos és bőséges fejeletet ad erre a kérdésre. Ezekkel most mi sem foglalkozunk, hanem beérjük az elmondottakkal és még egyszer emlékeztetünkbe idézzük azokat a zárószavakat, amelyekben a Káté-tanította egyházfogalom kicsattan. „Hiszem, hogy annak“ — az örök életre kiválasztott és az Isten Fia által gyűjtött, oltalmazott és megtartott, az igaz hitnek egyességében élő „gyülekezetnek“ — „én is élő tagja vagyok és örökké az is maradok.“ Ha az Ige világosságánál revideálni akarjuk az egyházzal való gondolatainkat, akkor mindenekelőtt ebből a szempontból kell megtartanunk a komoly önvizsgálatot: vajjon az extisztenciális, személyes érdekeltiségnek és a hívő üdvbizonyosságnak erről az álláspontjáról nézzük-e az egyházat? Mert csak az látja jól, aki így: belülről nézi. A külső szemlélő előtt, ha még olyan nagy tudása van is az egyház felől, rejtve marad a lényege.

Befejezésül néhány szót még valamiről, amit a Káté itt nem érint. Azt mondhatná valaki: felséges látomás az, ami az Ige alapján így kitárul előttünk, de hol van mindennek a gyakorlati fogantyúja? Ennek a kérdésnek már a közelében jártunk akkor, amikor az egyház „láthatóságáról“ beszéltünk. Ha kifejezetten akkor nem szövegtünk is róla, de impliciten utaltunk arra, hogy az az egyház, amelyben az Isten Fiaának műve kibontakozik, — az *ecclesia universalis* — sok-sok *ecclesia particularis* életében válik „láthatóvá.“ Az Újtestamentum nem csak a Krisztus egyetemes „testét“ nevezi *ecclesiának*, hanem a benne hívők minden helyi gyülekezetét is ezzel a névvel jelöli. Aki eleven valóságában akar megismerkedni az egyházzal, annak nem szükséges a képzeletnek vagy a tudásnak valamilyen hegymásra fölmennie, ahonnan tekintete földrészeket és történelmi korszakokat átfoghat. Elég elmennie egy kicsiny faluba és megvárnia, amíg alkalma lesz arra, hogy találkozhassék a Krisztus híveivel, amint vallást tesznek az Őbenne való

hítükről és abban való együvértartozásukról. Ott van az az *ecclesia*, amelyről az Ige, beszél, ha nem is a maga egészében, de élő valóságában. Mennyiségileg persze minden helyi gyülekezet csak kicsinyke része az egyház valóságának, de minőségileg magában hordja annak minden lényeges tulajdonságait. Magára vonatkoztathatja mindazokat az ígéreteket és igényelheti mindazt a méltóságot, amelyet az Ige az egyház felől hirdet. Benne ragadható meg mindaz az áldás, amely az egyház valóságán át kiárad az emberi életbe és benne róható le mindaz a szolgálat, amellyel mi emberek az egyház életéhez hozzájárulhatunk. A helyi gyülekezeteket átugorva, vagy megkerülve, csak képzelődés lehet az egyházzal való közösségünk, de gyakorlati valóság nem lehet.

Csak ne felejtse el a helyi gyülekezet azt, ami az egyháznak a lényegét teszi ki: hogy az Isten Fiának a műve, Jézus Krisztusnak a tulajdona. Éljen benne annak tudata, hogy annak a kiváltságos „mennnyasszonyi” elhivatásnak és eljegyzettségnek a részese, amely az egyházat egyházzá teszi. És ne felejtse el soha, milyen szárnalmas jelenségek azok a „képzelt mennnyasszonyok,” akikkel az életben néha találkozunk, akiket állítólagos vőlegényük sohasem jegyzett el s talán nem is ismer! „Mennnyasszonyi” méltóságát csak a Vőlegénytől nyerheti el. Egyetlen jogcíme arra, hogy más emberi közösségeknél különbnek tartsa magát, az, hogy állandóan hangzik feléje az Isten Fiának szava, amellyel a magáénak elfogadja és elkötelezi.

Egyházalkotmány és egyházszervezet.

I. Egyházalkotmányi és egyházszervezeti reformjavaslatok.

Azokról a reformkívánságokról szólva, amelyek egyházunk alkotmányát és szervezetét illetőleg mostanában szóhoz jutottak, mindenekelőtt jó újra hangsúlyoznunk, hogy ha nem is lekicsinylendő, de mindenesetre másodrendű kérdésekkel van dolgunk. Egyházunk sorsa nem azon fordul meg, hogy paragrafusokba foglalható reformok tekintetében milyen újításokat visz vagy nem visz keresztül. Ma érvényben levő alkotmányunk és szervezetünk változatlan fönntartása mellett is jól elképzelhető egyházunk lelki megújódása, hatalmas megerősödése és fölvirágzása. Ezt az Isten kegyelméből folyamatban levő megújódást meggyorsíthatja az, ha mai alkotmányunk és szervezetünk hibáit sike-

rül kiküszöbölünk, de azok az erők, amelyektől a megújulásnak teljes kibontakozását várhatjuk, máshonnan fakadnak és e fajta reformok nélkül is elvégezhetik munkájukat a maguk módján. Emberileg szólva elsősorban azon fordul meg a dolog, hogy bármilyenek is az egyházi keretek, milyenek az emberek, akik ezek közt a keretek között dolgoznak az egyházban: vajjon olyanok-e, akiknek hívő, engedelmes, oda-szentelt élete által Isten Lelke kifejtheti a maga erejét? Mai törvény-könyvünkben sincsen semmi akadálya annak, hogy igehirdetőink igazi igehirdetők legyenek, akik által az Ige győzelmesen alakítja az emberek életét, presbitereink is igazi presbiterek legyenek, akik hűséges gondozással járnak utána a rájuk bízott nyáj minden szükségének és minden egyházkormányzati tényező igazi „őrálló” legyen az Isten ügyének szolgálatában. De azért vegyük számon: milyen kívánságok hangzottak el atekintetben, hogy a benne gyarapodó új élet folyama számára hogyan lehetne szabadabb és nyíltabb mederré szabályozni egyházunk jogi rendjét is.

Nem foglalkozunk itt azzal a kérdéssel, amely körül a reform-kívánságoknak egy jó része forog: az egyháztagság kérdésével, mert azzal külön fogunk foglalkozni és bár gyökeresen beletartozik egyházunk alkotmányának és szervezetének összefüggéseibe is, azoknak szinte az alapkérdésének tekinthető, mégis elsősorban nem egyházi jogi kérdés, hanem az igehirdetés és a pásztori gondozás körébe vágó kérdés.

Többfelől elhangzott az az összefoglaló megállapítás, hogy bár egyházi törvénykönyvünk szerint a református egyházkormányzati hagyományoknak megfelelően egyházunk „a zsinat-presbiteri elvek szerint” kormányozza magát, a valóságban ez nincsen egészen így. Miben mutatkozik a zsinat-presbiteri elvek keresztülvitelének hiányossága?

A legszembeeszköbben abban mutatkozik, hogy más zsinat-presbiteri egyházakban ismeretlen dolog mindenféle püspöki tisztség, nálunk ellenben van ilyesmi. Ez a református püspökség csakugyan egyedül-álló magyar különlegesség. Ez utóvégre nem volna baj. A reformjavaslatok képviselői sem azért kívánják a megszüntetését, jobban mondva mai formájának olyan megváltoztatását, hogy megszabott időközönként (hogy hány évenként, atekintetben eltérők a javaslatok) bocsáttassék ez a tisztség is tisztújítás alá. Örömmel üdvözlőnének ők is minden olyan eredeti magyar sajátosságot egyházi jogi rendünkben, amely a zsinat-presbiteri elveknek magyar viszonyok között jobb érvényesülését biztosítaná. Azonban azt állítják, hogy püspöki intézményünk ezekkel az elvekkel ellentétes irányú, episzkopális jellegű „beütés” egyházunk szervezetében. Hogyan áll ez a dolog valójában?

„Episzkopalizmusról” a szó komoly értelmében nem beszélhetünk egyházunk szervezetében. Ellenben igenis beszélhetünk episzkopalizmusra való hajlandóságról egyházunk tömegeinek és néha még vezető

köreinek is a közszellemében. Ez egyrészt nagyon érthető abból, hogy a római katolikus többségi egyház árnyékában élünk, ezért önkéntelenül is annak hatásai alatt alakul sorainkban sokaknak gondolkozása, néha meg egyenesen abban látjuk egyházunk érdekeit, hogy tudatosan is utánozzuk azt, amiben csak lehet és így biztosítsuk „egyenrangúságunkat“, különösen a kifelé való súlyban és tekintélyben, Széles körök ezért a római katolikus püspökség analógiájára gondolkoznak a mi püspökeink tisztségéről. A másik magyarázó ok pedig, amelyik természetesen az előbbi mögött is ott rejlik, egyházunk nagy tömegeinek hitbeli és hittudati elesettsége. Ez az előbbi analógiás hatás nélkül, pusztán belülről is kifejlesztené az epizkopalizmusra való hajlandóságot. Hiszen eredetileg is ez az ok szülte ezt a jelenséget az egyház történetében. Az ókori egyházban azért alakult ki a monarchikus egyház-kormányzat szervezete, az epizkopalizmus, mert a gyülekezetek élete, a beözönlő és lelkileg eléggé át nem alakult tömegek súlya alatt lesüllyedt eredeti színvonaláról. Hanyatlás korszakaiban az erős központi vezetés biztosíthatja közösségeknek boldogulását. Ma is azért tekint református egyháztagoknak nagy sokasága püspökeink felé olyan igényekkel és váradalmakkal, amilyenekkel igazi református egyházi élet mellett senki ember fia felé nem volna szabad tekinteni, mert önkéntelenül érzi, hogy ő és a hozzá hasonlók nem alkalmasak az egyház sorsának felelős hordozására, de meg azért is, mert kényelmesebb is a felelősséget ráháritani egy-egy felsőbb vezető tisztségére, mint alkalmassá válni annak személyes hordozására. Nem is kell arról külön beszélnünk, hogy a jelenkor általános irányzata sem kedves az ilyen egyénenként vállalandó felelősség gondolatának. A mai embert — a legellentétesebb táborokban is — általában az az igény jellemzi: „Vezessen valaki bennünket!“

Hogy csak egy példát hozzunk föl, amelynél talán a legvilágosabban kitűnik a vázolt helyzet valósága, — gondoljunk a lelkészválasztás kérdésére. A lelkészi állások betöltése az epizkopalizmus próbakérdése. Nálunk teljes mértékben megvan a gyülekezetek lelkészválasztói joga. Ebből látható, hogy nálunk nincs epizkopalizmus. De igenis vannak újra és újra fölhangzó hangok, amelyek a lelkészi állások betöltését vagy egyenesen püspöki kinevezés formájában javasolják, vagy legalább valamilyen központi egyházkerületi szervnek a kezébe akarnák letenni. Hogy miért, azt a lelkészválasztások körül kavargó visszataszító és aggasztó jelenségek nyilván mutatják.

De ez a példa is bizonyítja, hogy a hanyatló állapotban levő egyházi életnek központosított kormányzata nem orvosolja az igazi bajokat, hanem szinte tudomásul véve őket, mint adottságokat, csak következményeikben való kiütközésüket előzheti meg. Kedvezőbb külszínnel leplezheti csak el az egyháznak igazi állapotát. Ezért veszélyes az epizkopalizmusra való hajlandóság, amelyről szólunk. És főképen azért

volna kívánatos a mi püspöki tisztségünknek mai formájában való megszüntetése, hogy ennek a veszélyes hajlandóságnak ne is legyen mibe belefogódznia.

A püspöki tisztségnek e tekintetben egyébként inkább szimbolikus jelentősége van. Nem is róla magáról van szó alapjában véve, hanem általában az egyházkormányzati centralizációról, amely felé a jelenlegi hanyatlott állapotban egyre jobban tolódik egyházi életünk. De mielőtt erre rátérnénk, állapítsuk meg azt is, hogy jelenlegi formájában püspöki tisztségünknek a föntartása a legrosszabb embergazdálkodás, amit egyházunk Istentől kapott legkiválóbb munkásaival folytathat. Szinte kegyetlen emberáldozati intézmény. A mai bonyolult és nehéz élet mellett és az egyházkerületek központi vezetőségének kezére összehalmozódó rengeteg ügy mellett püspökeink annyiféle gonddal és felelősséggel vannak megterhelve, hogy annak a kérdésnek a tűzésében kénytelenek emésztődni: a sok fontos föladat közül melyiket tegyék félre, melyiknek a kedvéért? És még emésztőbb lehet számunkra az a tudat, hogy az életnek „hivatalt” kényszere alatt éppen olyan dolgokra nem marad már sem idejük, sem erejük, még ha nappallá teszik az éjjeleiket is, amelyekre az egyházi életnek is a legnagyobb szüksége volna s amelyekkel éppen ők személy szerint is a legjobbat tudnák nyújtani az egyháznak. Egy életen keresztül, vagy legalább is a munkabírás határáig, ilyen tűzben égetni az egyház legjobbjait, semmiképen sem lehet Isten akarata szerint való dolog.

De amint mondtuk: általában az egyházkerületi és az országos központosításnak jelenleg mutatkozó jelenségei ellen irányul a panaszok jórésze. A zsinat-presbiteri elvek szerint az egyházkormányzat súlypontja — nem szólva magukról a presbiteriumokról — a presbiteriumokat vidékenként (képviselői úton) összefogó egyházmegyei szerveken és a presbiteriumokat országosan (ugyancsak képviselői úton) összefogó zsinatokon nyugszik. A cél világos: nagyobb közületekben is maguk a presbiteriumok, tehát általuk maguk az eklézsiák kormányozzák magukat. Ehelyett a mi egyházalkotmányunk jelenleg olyan egyházkerületi tényezőket épít az egyházmegyék fölé, amelyek már nemcsak arra valók, hogy olyan föladatokat oldjanak meg, amelyekkel külön-külön az egyházmegyék nem tudnak megbirkózni, hanem valóságos „felsőbb hatóságokként” nehezedenek rá az egyházmegyékre. Pedig a gyülekezetekkel — a dolog természeténél fogva — jóval lazább és távolibb kapcsolatban vannak, mint azok. Országos viszonylatban pedig a nagyjában csak törvényhozási funkciókra korlátozódó zsinat mellett egyházkormányzatunk egy olyan testületnek, az egyetemes konventnek a kezében öszpontosul, amely egészen távoli magaslathoz lebeg a gyülekezetek fölött, velük eleven kapcsolata nincsen és ezért az a gondolat, hogy a gyülekezetek presbiteriumai kormányozzák a gyülekezeteket, ezen a ponton egészen illuzóriussá válik. De maga a zsinatunk is, amelynek tagjait a gyülekezetek

presbitériumai választják, szűkreszabott keretei között nem alkalmas arra, hogy benne az országos egyház presbitériumainak közakarata tükröződjék. A közé a meglehetősen alacsonyan megszabott számú egyén közé, aki zsinati tagnak megválasztható, természetsszerűleg kívánatos jelentős számban megválasztani olyanokat, akik az egyházkormányzatban amúgyis viselnek valamilyen tisztséget. Mások számára aztán már alig marad hely. S így végül is a zsinat túlnyomó részében olyanok gyülekezete, akik végrehajtó tényezői az egyházi közéletnek. Holott a zsinat arra való lenne, hogy a presbitériumok nevében ezeknek a végrehajtó tényezőknek szabjon irányt. Nyersen kifejezve a dolgot — *sit venia verbo* — az egyház hivatalnoki karának a szerve alakul így ki az egyház egészének a kormányzásában, ami egészen más, mint a gyülekezetek összeségének zsinat-presbiteri módon való önkormányzata.

Ami az egyházkerületi szerveket illeti, azoknak túltengő szerepe nem olyan régi dolog a magyar református egyházi életben. Most éppen olyan egyházkerületnek a kebelében vagyunk együtt, amely mint ilyen, nemzedékeken át nem is volt megszervezve. És a felsőtiszavideki eklézsiák egészen jól megvoltak a maguk traktuális közösségi életükben egyházkerületi összefogó kötelék nélkül is. Jól állottak ki nehéz viharokat is, életük gazdagon gyümölcsözőtt az egész magyar reformátusság javára és még azt sem lehet mendani, hogy széteső életet éltek volna, mert külön-külön egyházmegyékben élve tudták azért a léleknek olyan egységét ápolni, amely a magyar református léleknek egy külön becses színeként öröklődött tovább nemzedékről-nemzedékre. De az ország más tájain is, ahol a superintendenciák már a XVI. századtól fogva megvoltak, általában az jellemezte egyházunkat a „régii jobb időkben,“ hogy az eklézsiák közötti közösség igazi tűzhelyeként az egyházmegyék nagyobb szerepet játszottak, mint ma, és viszont az egyházkerületeknek a jelentősége sokkal véznább volt, mint ma. Jogosult kívánság az, hogy a súlypontnak ez a hajdani elhelyezkedése állíttassék megint vissza s az eklézsiák közös jórendjének és virágzásának a gondja egészen ráhárítatván az egyházmegyei tényezőkre, az egyházkerületi kormányzat korlátozódjék az egyházmegyék erejét külön-külön meghaladó s ezért összefogott erejükkel közösen megoldandó föladatokra.

Az országos egyházkormányzat tekintetében a már elmondottakból levonhatók a konzekvenciák. A zsinat sokkal elevenebb és tartalmasabb élettel telítendő meg. Terjedelmében is lényegesen kibővitendő. Olyan évenként összeülő „nagygyűléssé“ alakítandó, amelyekben más zsinat-presbiteri kormányzatu egyházaknak az élete is évről-évre lobbott vet. Minden eklézsiának a szíve meg kell, hogy dobban hasson, amikor a zsinat összeül: most tanácskoznak azok a kiküldöttek, akik között ott vannak az ő képviselői is és most döntenek azokban a kérdésekben, amelyek az ő kérdései is! A zsinati gyűlések közti időközben fölmerülő ügyek vitelére pedig más egyházakban jól bevált módokon nagyszerűen

lehet gondoskodni anélkül, hogy a mai konventnek megfelelő szervvel rontsuk továbbra is a zsinat-presbiteri kormányzás tiszta stílusát. Lehetnek magának a zsinatnak állandó szervei, amelyek annak nevében, tehát egyenesen az eklézsiáktól származó mandátumra támaszkodva végeznek el minden szükséges permanens szolgálatot.

Sokfelől hangzik föl már régóta lelkészválasztási törvényünk reformjának a követelése is. A leginkább meggyőző javaslatok szerint a presbitériumra kellene bízni a lelkészválasztást. Ha a gyülekezet a maga ügyeinek intézésére megtalálta és megválasztotta a maga vezetését, akkor annak kezében jó helyen kell, hogy legyen ez a fontos ügy is. Emellett lehetne arról gondoskodni, hogy a presbitérium e tárgyban hozott döntései az egész gyülekezet színe elé is odavittessenek és annak alkalmá legyen ahhoz megadni vagy attól megtagadni hozzájárulását. Ilyen választásra mostani törvénykönyvünk is nem csak módot ad, hanem egyenesen ösztönzéssel is szolgál. Ami azonban ezen túlmenő rendelkezés van benne (már jóval kisebb mértékben, mint előző törvénykönyvünkben), az nem a református egyházkormányzati elvekből nőtt ki, hanem az egyházon kívüli forrásból, az annakidején uralkodott politikai liberalizmus sugallata alatt került bele törvénykönyvünkbe. Tekintettel azonban arra, hogy a lelkészválasztások körüli bajok igazi forrása, amint már utaltunk rá, egyháztagjaink jórésznének hitbeli elesettsége és a felelősségérzetnek ebből származó hiánya, az igazi gyógyulást és tisztulást gyülekezeteink lelki átalakulásától kell várnunk. És ezért kérdés, tanácsos-e az egyébként helyeselhető reformot, amely az ügyet a presbitériumra bízva tagadhatatlanul jogfosztást jelentene a gyülekezetek választóközönsége számára, olyan időkben szorgalmazni, mint a jelenlegiek, amikor ez súlyos félreértésre adna okot.

Ezzel alighanem számot adtunk a legfontosabb reformkívánságokról. Elapróznók figyelmünket, ha folytatnók szemlélődésünket és minden más reformkívánságot is szemügyre vennénk, amely kevésbbé jelentős kérdésekben mostanában megszólalt. Egyébként is megállapítható, hogy az egyházi közvélemény elé terjesztett ilyen tárgyú munkálatok tartalmában nagy részt tesznek ki az olyan javaslatok, amelyek a szó szoros értelmében nem az egyházi alkotmány és szervezet megváltoztatását kívánják, hanem vagy az egyházi nevelésügy, vagy az istentiszteleti rendtartás, vagy a lelkigondozás stb. terén tűznek ki nagyon megfontolandó célokat. Sok minden megváltozhatik egyházunk életében és munkásságában ezeknek a javaslatoknak az értelmében anélkül, hogy ehhez reformhatározatok volnának szükségesek. Akinek valamilyen újítás ügye nehezedik a szívére, próbálja ki azt s ha beválik, terjedni fog az magától is. Sőt azt kell mondanunk: még szervezeti kérdésekben is hangzik el nem egy olyan követelmény, amely megvalósítható a jelenlegi törvényes keretek között is, sőt — amikor pl. a tömeggyülekezeteknek a komoly lelkigondozásra és közösségi élet ápolására alkalmas

kiseb alakulatokra való fölbontását követelik, néha egyenesen azt kérdezhetnök a követelődzőktől: miért nem csináljátok meg magatok, hiszen jelenlegi törvényünk is már jóideje kötelességekké tette volna?

II. Egyházkormányzat és egyházszervezet az Igében.

Állapítsuk meg mindenekelőtt, hogy az egyház szervezetének és kormányzati formájának a kérdéseire az Ige nem ad nekünk olyan feleletet, amilyent mi ott szeretnénk találni. A Biblia nem egyházjogi kézikönyv, amelyből egyszerűen ki lehetne keresni a minket eligazító paragrafusokat. A mi emberi gondolkodásunk szerint ez nagy kárnak tűnhetik föl. De jó volna, — úgy véljük, — ha ezekben a kérdésekben pontos útbaigazítást adna nekünk az Ige! Mennyi vita folyt és mennyi ellentét támadt az egyház életében ezek körül a kérdések körül! Mindennek elejét vetette volna az, ha az Úr Jézus Krisztus az Ő egyházának ilyen kérdései fölül is rendelkezett volna s arról nekünk az Újtestámentom lapjain volnának följegyzéseink! De abból, hogy ez nem történt meg, kiviláglik egy nagyon fontos dolog: az, hogy Isten az egyházat nem a betű erejével, hanem az Ő Szent Lelkével akarja átvezérelni a történelem évszázadain. Vagy más szóval: Isten Jézus Krisztusban olyan élő Urat adott az egyháznak, akire az egyháznak állandóan éber és engedelmes figyelemmel kell hallgatnia. Az egyházban csak egyetlen legitim rend van: az, amelyet ennek az élő Úrnak az akarata parancsol. Ezt mi elméletileg is így valljuk, csak az a baj, hogy ez az igazság nagy mértékben kegyes szólammmá vált. Az újtestámentomi szentiratok azt szemléltetik, hogy ez lehet eleven realitás is. Az első idők egyháza nagyszerűen élt kidolgozott szervezeti formák nélkül is. Nem volt sem alkotmánya, sem törvénykönyve. De volt láthatatlan Feje, akinek kormányzó hatalmát és bölcsességét élvezte. Valamikor ugyanez volt a helyzet az Isten őtestámentomi népénél is. De aztán belefáradtak abba, hogy magának Istennek az uralma alatt éljenek és látható királyt kívántak maguknak. A Lélek pünkösdi kitöltésével eljött az a lehetőség, hogy az egyházban megvalósuljon ez a láthatatlan Fő alatt folytatott közösségi élet és azóta az egyháznak éppen az a rendeltetése, hogy „Krisztus királysága“ legyen a szónak legkomolyabb értelmében. Ennek alapján az egyház, ha igazán egyház, a föltétlen autokrácia jegyében él, de a Krisztus autokráciájának a jegyében, amely alatt nincs megalázó elnyomatás, csak szabad és boldog önkéntesség. Ez az a totalitárius uralom, amelynek jogait néha emberek is megkísérik magukhoz ragadni fölfuvalkodott gögjükben és vakságukban, csak azért hogy megutáltassanak és csúfos megszégyenülésbe bukjanak alá.

Ezt a föltétlen uralmát az egyház láthatatlan Feje természetesen emberek fölhasználása útján gyakorolja, akiket eszközeikül választ s akiket ilyenekül az egyháznak el kell ismernie. Az Igében világosan kirajzolódnak azok a funkciók, amelyeket az egyházban, hogy úgy

mondjuk, állandóan „üzemben akar tartani“ Krisztus, hogy általuk végbe-
menjen az Ő uralma. És ennek függvényeképpen kirajzolódnak bizonyos
funkcionáriusoknak „tisztiségei“ is, amelyeknek meg kell lenniük az
egyházban, ha nem is az *esse ecclesiae*, de mindenesetre a *bene esse
ecclesiae* érdekében. Ha nagy szükség idején nélkülük is megmaradhat
az egyház ideig-óráig, virágzása attól függ, milyen hathatósan működnek
bennük ezek a „tisztiségek“ Így, mivel Krisztus az Ő Igéje által fejti ki
uralmát, mindenek előtt olyan eszközöket használ föl, akik által állan-
dóan hirdettetik az egyházban az Ő Igéje. De mivel nemcsak közölni
akarja akaratát, hanem érvényesíteni is, — különben nem volna az
egyháznak Királya, — kellenek olyan eszközök is, amelyek által az
egyház jó rendje fenntartatik, minden szükségéről szeretetteljes gondos-
kodástörténik és az egyház életében fölmerülő kérdések bölcsen elintéz-
tetnek. Nincs most időnk kitérni arra, milyen rendszerbe próbálták
foglalni az ebből adódó „tisztiségeket“ az Ige alapján, különösen Krisztus
„hármastisztiségeivel“ egybehangzóan. Ez a rendszerezés lehet vitatható.
A lényeg, akármilyen rendszerbe foglaljuk is, nagyjában vitán fölüll áll.
Elég, ha emlékezetünkbe idézzük, hogy Kálvin négy tisztiség szükséges-
ségét olvasta ki az Igéből: a pásztorokét, a tanítókét (persze mást érve
ez alatt, mint amit mi értünk ma a tanítók, mint egyházi tisztviselők
alatt), a kormányzó vénekét és a szeretetszolgálatot ellátó diakonusokét.

Mindezek a funkcionáriusok azonban csak eszközök, nem pedig
autonóm tényezők. Már abból is kiderül ez, hogy a Szentírás szerint
maga Krisztus állítja őket munkába. Ő „ad némelyeket“ az egyháznak
ilyen vagy olyan szolgálat ellátására. Nincsen tehát jogosultsága az
egyház életében semilyen szerepre annak, aki magától tolakszik föl
arra vagy akit egyszerűen emberi közbizodalom emel föl abba. Az
egyház Fejétől kell erednie a tisztiségviselő mandátumának. Ahhoz az
interna vocatio-hoz, amelyben ezt az egyedüli jogosítványt elnyeri,
természetesen hozzá kell járulnia annak az *externa vocatio*-nak is,
amellyel az egyház elismeri az illetőnek elhívottságát, mert ha ilyen
elismertetést nem tud kivívni, akkor indokolt a gyanú, hogy az Ő „belső
elhívása“ nem valóságos, hanem csak képzelt dolog.

Arról azonban, hogy ezek a tisztiségek hogyan szervezendők meg,
intézményes formában miként szabályozandó a fönntartásuk, a betöl-
tésük, a működésük, stb., az Ige nem ad fölvilágosítást. Ad ugyan olyan
általános elveket, mint pl. azt, hogy akik az Igével szolgálnak, azok
„Igéből élhetnek is,“ tehát följosogítja az egyházat arra, hogy élet-
hivatásként és ezzel egyúttal megélhetést biztosító foglalkozásként
bizza rá az egyházi szolgálatot az arra elhivatottakra. De milyen hosszú
út van még innen odáig, hogy az ezzel összefüggő kérdések úgy
szabályoztassanak, mint például a mi egyházi törvényünknek a lelkészi
állásokra és a lelkészválasztásra vonatkozó paragrafusaiiban. Ennek
az útnak a megjárását Isten az egyházra bízta: alakítsa a maga intéz-

ményes életét mindenkor a helyi és az idői szükségek szerint. Nem mintha ebben magára akarná hagyni az egyházat. Hiszen erre is áll az: „Ime, én titeletek vagyok minden napon...” S az imádságban és engedelmisségben aláztatos egyház mindig meg is kapja onnan felülről azt a segítséget az ilyen kérdések eligazítására, amellyel jól el tudja azokat igazítani.

Egy másik alapvető igazság, amely az egyházi alkotmány és szervezet kérdéseiben kiviláglik az Igéből, az, hogy Istennek „egy közönséges keresztyén egyháza” a helyi gyülekezetekben éli a maga életét. Az Újtestámentom lapjain a thessalonikai, a korinthusi stb. ekklézsiák mindazokkal az attributumokkal fölrüházva ékeskednek, amelyek általában a „Krisztus eklézsiáját” megilletik. Ebből adódik a helyi gyülekezetek autonóm méltóságának az elve. Amikor itt autonómiáról beszélünk, természetesen a Krisztus föltétlen szuverénítésának az előfeltétele alatt tesszük ezt. Hiszen a helyi gyülekezetnek éppen az adja meg a méltóságát, hogy elsősorban és főképen az ő körében fejti ki Krisztus az Ő uralmát. „Ahol ketten vagy hárman egybegyülekeznek az én nevemben, ott jelen vagyok köztük.”

Ennek az autonómiának az Újtestámentomban ellentmondani látszik az apostolok szerepe és erre támaszkodik minden olyan egyház-alkotmányi elgondolás, amely a helyi gyülekezeteket valamilyen magasabb jogforrástól teszi függővé. Az apostoli iratokból csakugyan az tűnik ki, hogy pl. Pál apostol maga választ ki és állít vezetőket a gyülekezetek élére. Azonban azok, akik ebből azt a következtetést vonják le, hogy tehát ugyanígy az apostolok mindenkori utódai illetékesek arra, hogy a gyülekezeteket kormányozzák s szoknak helyi vezetőit kirendeljük, egyről felejtkeznek meg. Arról t. i., hogy ez az apostoli tekintély sajátlagosan apostoli különlegesség és annak valamilyen jogutódokra való tovább szállásáról nem tud a Szentírás semmit. Az apostoli korszak viszonyaival természetesen együttjárt az, hogy amikor a gyülekezetek még éppen csak, hogy megszülettek és kezdő, kiskorú állapotukat élték, bizonyos gyámság alatt állottak. Ez átmeneti idő volt a gyülekezeteknek önállóságra való kifejlődése felé és ennek az önállósulásnak is világos nyomait láthatjuk már ugyanazokban az apostoli iratokban. Ha már az apostoloknak azokat az „utódait” keressük, akik hasonló tekintéllyel kormányozhatnak gyülekezeteket, akkor a külmiszió mezején működő úttörőkben találhatjuk meg őket, akiknek a szolgálata alól szintén új gyülekezetek fiatal plántái sarjadnak ki s akik az ilyen új gyülekezeteket szintén rá kell, hogy neveljék előbb az önálló életre.

Krisztusnak az a jelenléte, amely által Ő maga kormányozza egyházát, természetesen nem korlátozódik a helyi gyülekezetre. De elsősorban és főképen ott érvényesül. Amikor a gyülekezetek kiküldöttjei közös tanácskozássra jönnek össze, akkor is bizhatnak abban az ígértben, hogy „ahol ketten vagy hárman egybegyülekeznek az én nevem-

ben...“ Azonban az ilyen zsinati egybegyűlésekre a Krisztus jelenlétét már szinte úgy viszik magukkal onnan hazulról, kiki a maga gyülekezetéből. A tanácskozás zöld asztalánál azok élvezhetik ennek a jelenlétnek a bizonyosságát, akik a gyülekezetek körében az Úr asztalánál nyerték el azt. Ezért az Ige szerinti egyházkormányzati forma az, amelyben minden gyülekezet maga intézi ügyeit a maga által választott vezetőség alatt és minden "főlsőbb egyházhatóság" nem egyéb, mint ezeknek a gyülekezeti vezetőségeknek a közös szerve a közös ügyek intézésére.

Mert az is világosan kitűnik az Igéből, hogy a helyi ekklézsiáknak vannak közös ügyeik és ezért nem élhetnek egymástól elkülönülten úgy, mintha az egyiknek semmi köze nem volna a másikhoz. A „gyülekezeti elv“ nem jelenti az egyházi életnek „kongregacionalizmusba“ való szétesését. Arra, hogy a benne jelenlévő Krisztus által ő maga is autonóm egyház, nem hivatkozhatik egyetlen gyülekezet sem akkor, amikor ezen a címen be akar zárkozni a maga ügyeibe. Mennél jobban uralkodik benne Krisztus, annál inkább egynek fogja érezni magát testvér-gyülekezeteivel és meg fogja osztani azokkal örömeit és bajait, ugyanígy osztva velük is az örömeikben és bajaikban. Szükségét fogja érezni annak, hogy különösen felelősségteljes döntéseinél kikérje azoknak tanácsát és jóváhagyását is. Kívánni fogja, hogy ellenőrző és serkentő tekintetüket azok is tartsák munkálkodásán. És igyekezni fog arra, hogy valahányszor olyan feladatok elé kerül, amelyeknek megoldása meghaladja az ő erejét, a többiekkel összefogva a közös munkára, amely által azok megoldhatók. Elég, ha annak a segélyakciónak a példájára gondolunk, amelyet a makedóniai és achájabeli gyülekezetek egységes terv és közös szervek által a palesztinai inségsújtotta gyülekezetek javára azoknak a vezetőségéhez irányítva lafolytattak, hogy azonnal tisztán lássuk: az Ige szerint eleitől fogva egybeszővődött a helyi gyülekezeteknek az élete, és pedig aszerint, hogy egyes területeken, azonos körülmények között élő gyülekezetek milyen közös szükségek vagy feladatok elé voltak állítva. Az már aztán a történelmi fejlődés számára fönn tartott kérdés maradt, hogy milyen intézményos alakot öltön a gyülekezeteknek ez az egymással való *communió*-ja, először az egymás szomszédságában élőké, majd a nagyobb területeken, egy-egy országban élőké, és így tovább.

Az ellenben teljesen ellenkezik az Ige szellemével, ha az ilyen nagyobb gyülekezetközi közösségek élén szolgáló vezetők olyasféle lelki hatalmassággá válnak, amely azt igényli magának, hogy Krisztusnak az uralma rajtuk keresztül érvényesülhet a gyülekezetek felé. „Gyülekezetfőlötti“ tisztségek sohasem állhatnak oda a gyülekezetek és Krisztus közé. Az Ige szerinti „gyülekezeti elvvel“ semmiképpen nem egyeztethető össze az az episkopátus, amely legteljesebb formájában a római egyház szervezetében szemlélhető.

Ez az epizkopátus nem csak azért ellenkezik az Ige minden útmutatásával, mert a gyülekezetek fölé olyan kormányzatot épít, amely elhomályosítja azt a méltóságukat, amellyel a bennük jelenlévő és kormányzatát kifejtő Krisztus ruhazza föl őket, hanem már azért is, mert általában egy-egy személyben összpontosítja a kormányzó hatalmat. Az Igéből semmiféle monarchikus kormányzat nem igazolható. Krisztusnak az uralma azáltal érvényesülhet a legjobban, ha egyetlen embernek a kiemelkedő szerepe sem homályosítja el azt. Ezért van az, hogy az újtestamentumi eklézsiák élén is testületeket látunk forgolódni. Maguk a gyülekezeti vezetőségek is több emberből álló közösségek, amelyeknek a munkássága arra az ígéretre támaszkodhatik, hogy „ahol ketten vagy hárman egybegyülekeznek az én nevemben...” Ha egyházalkotmányi paragrafusokat nem szabad is keresnünk a Szentírásban, mégis azt kell mondanunk, hogy a Szentíráshoz való hűséget talán abban mutatta meg legjobban a kálvini reformáció, hogy megtanította a hatása alatt kifejlődő egyházakat kollegiális kormányzó szervek kialakítására, és pedig mennél erőteljesebb életet éltek ezek az egyházak, annál féltékenyebben őrködtek aféle, hogy minden egyházi ügyet vezérlő testületek intézzenek, amelyekben egyetlen ember se válhassék a Krisztus királyságának rovására domináló hatalmasságá. (L. a skót reformátusoknak alkuvást nem ismerő harcait az Angliából újra meg újra beszűrődő epizkopális rendszer ellen.) Nagyon jól elgondolható ugyan, hogy egy-egy ember által is Krisztus uralma érvényesülhet az egyház életében. Lehet a monarchikus kormányzat is olyan alázatos szolga kezében, aki mindenben teljes hűséggel csak Urának akaratát keresi. De az egyház kormányzati formája nem rendezhető be az ilyen optimális lehetőségekre, amikor az Ige nem hagy kétséget bennünk afelől, hogy Krisztus az Ő uralmát ebben a világban olyan bűnös emberek fölött gyakorolja, akikben mindvégig ott él a naponként megöldökölendő ó-ember is. A monarchikus egyházkormányzati forma mögött mindig ott settenkedik az a veszedelem, amelyet eleve ki kell zárni, hogy emberi uralom alá kerül az egyház. Ha manapság reformkívánságok hangzanak el a mi „püspöki” tiszttségünk megszüntetése érdekében, amely pedig nem is a szó igazi értelmében vett monarchikus egyházkormányzatot jelent, csak bizonyos közeledést affelé, akkor ennek főként abban van a magyarázata, hogy mi is ismerünk a tapasztalatból olyan „személyi rezsimeket”, amelyek az egyház életében ismeretlenek kellene, hogy legyenek. Az elmúlt nemzedékek alatt is volt már nem egy példa arra, hogy az egyház életének nagyon az elevenébe vágó fontos ügyek elakadtak egyszerűen azon, hogy mindenki tudta: „amíg az öreg püspök le nem hunyja a szemét, addig erről nem lehet szó.”

Ez nem jelenti azt, hogy ha áttérünk a klasszikus református egyházkormányzati formák tiszta megvalósítására, akkor minden jó lesz. Igazi bajainkon nem a formák megváltoztatása segít. Ha formák-

nak ilyen döntő jelentőségük volna, akkor Isten az Ő Igéjében sokkal világosabban és tüzetesen rendelkezett volna felőlük. Egyetlen egy a döntő jelentőségű, és ez hangosan harsog felénk az Igéből: az egyháznak Krisztus az Ura, a Kyriosa, előtte kell alázatosan meghajolnia, elismerve, hogy „nála nélkül semmit nem cselekedhetik“, minden ügyét elébe kell tárnia, hogy Ő jelentse meg akaratát és közölje parancsait. Bármiféle egyházszerkezeti reformnak is csak az adhatja meg a jogosultságát, hogy általa ez a lelkiület akar még jobban érvényesülni, de enélkül a lelkiület nélkül elveszti minden értelmét.

Az egyház Urára való ilyen alázatos és engedelmes figyelmezés mellett még egy pápa kormányzása is áldás lehet, de nélküle átok az egyház életében a presbitériumok és a küldötteiből összeülő zsinatok kormányzása is. Ha egyházkormányzó testületeink gyűlései nem különböznek lényegesen bármilyen más, mondjuk vállalati vagy közigazgatási testület gyűléseitől, ahol emberek igazgatnak el emberi ügyeket, akkor elsősorban arra van szükség, hogy megtanulják mesterségüknek ábécéjét, mert az egyházban Krisztus akarja intézni a maga ügyét s az embereknek, akik ebben neki szolgálnak, az dolguk, hogy az Ő színe előtt állva azt kérdezzék: „Mit akarsz Urunk, hogy cselekedjünk?“

